

Amerikasvenskan förr och nu

Ida Larsson, Sofia Tingsell, Maia Andréasson, Benjamin Lyngfelt och Jenny Nilsson

Denna artikel jämför dagens amerikansvenska med den som talades för 50 år sedan. Utifrån material som samlats in i Minnesota 2011 och material som samlades in under 1960-talet diskuteras dialektdrag, andraspråksdrag och, slutligen, vad som kan sägas utmärka den amerikansvenska som talas idag. Artikeln vill belysa ämnet ur flera möjliga infallsvinklar, blottlägga några av de processer som är inblandade och skissera några huvudlinjer i utvecklingen av amerikansvenskan.¹

1 Inledning

Från det sena 1800-talet till tidigt 1900-tal utvandrade hela 1,3 miljoner människor från Sverige till Amerika. Det innebar att en stor del av världens svensktalande vid den tiden faktiskt bodde i Amerika, och än i dag flyttar många svenskar till USA. Trots detta vet vi väldigt lite såväl om dåtidens amerikansvenska som om den svenska som talas i Amerika idag.

Under 1960-talet spelade Folke Hedblom och Torsten Ordéus in över 300 timmars amerikansvenskt tal, och studier utifrån detta material publicerades under de följande decennierna (se bl.a. Hasselmo (1974) och Hedblom (1963, 1970, 1978, 1981)). I övrigt har det presenterats få större språkvetenskapliga studier av svenskan i Amerika (se dock Karstadt (2003) som gjort en longitudinell studie av lingvistisk variation och identitet).

Projektet Svenskan i Amerika undersöker hur svenskan i USA ter sig idag och hur dagens amerikansvenska skiljer sig från den som talades för 50 år sedan i Hedbloms material. I juni 2011 gjorde vi en första resa till Minnesota för att samla in nytt material. Vi har nu möjlighet att studera förändring i amerikansvenskan i *verklig tid* (eng. *real time*; se Bailey (2002) och referenser där och jfr Sundgren (2002) samt Hjelde, den här volymen).

I den här artikeln vill vi dels ge en bild av det nya materialet, dels dra

upp vad som utifrån initiala observationer framstår som huvudlinjer i amerikansvenskans utveckling och diskutera processer som konstituerar utvecklingen. Kvantitativa analyser och detaljstudier av specifika språkliga fenomen lämnar vi till kommande forskning (och se t.ex. Larsson & Johannesson (2012) för en studie av ordföljd i amerikaskandinaviska).

Artikeln ger först en kort översikt av det material som samlades in i Minnesota 2011 (se avsnitt 2) och diskuterar några generella förändringar i amerikansvenskan sedan 60-talet. Avsnitt 3 behandlar utvecklingen av dialekterna i amerikansvenskan med utgångspunkt i Hedbloms studier. I avsnitt 4 diskuteras andraspråksdrag i svenskan och förändring som kanske snarast förklaras genom språkkontakt med engelskan och med svenskans allt svagare ställning i USA. Avsnitt 5 ger en sammanfattning och diskuterar kort språkdrag som trots den inter- och intraindividuell variationen kan sägas utmärka tidigare och nutida amerikansvenska. Inspelningarna som Hedblom m.fl. gjorde kallas i det följande *60-talsmaterialet*, medan vårt nyinspelade material kallas *2011-materialet*.

2 Material

Syftet med materialinsamlingen 2011 i Minnesota var att inleda en dokumentation av den svenska som talas i USA i dag och få möjlighet att undersöka om och hur amerikansvenskan har ändrats sedan sextioalet. På grund av detta har inspelningar gjorts med olika grupper av talare och flera olika metoder har använts för datainsamlingen. I det här avsnittet ges en översikt över informanterna och av 2011-materialet.

2.1 Informanterna

Fortfarande finns i Minnesota amerikafödda talare av den äldre amerikansvenska varietet som har sitt ursprung i massutvandringen kring sekelskiftet 1800–1900. Dessa talare är idag emellertid alla över 80 år, och den gamla utvandrarsvenskan kan idag i hög grad sägas vara en utdöende varietet (vilket noterades redan av Hasselmo (1974)). Svenskättlingar i fjärde generationen verkar bara i undantagsfall lära sig svenska som modersmål. Ett viktigt delsyfte med insamlingen av 2011-materialet har varit att dokumentera den gamla amerikansvenskan innan den är helt borta. Samtidigt har det framstått som viktigt att inkludera också andra talare av amerikansvenska i undersökningen, å ena sidan mer sentida immigranter, å andra sidan sven-

informeranter anger tre att de enbart talade svenska i hemmet, nio uppger att de talade ”mest svenska i hemmet” och två att de talade båda språken lika mycket. För 16 av informanterna var engelskan det starkare hemspråket.³ Idag är dock engelskan det starkaste språket för samtliga dessa informanter, och när informanterna talar med varandra är det vanligen på engelska. Många av de tidiga amerikansvenskarna anger att de talar svenska någon gång i veckan eller mer sällan, och de läser och skriver bara svenska i undantagsfall.

För de sentida amerikansvenskarna, liksom för icke-modersmålstalarna, är språksituationen annorlunda. Emigranterna kunde typiskt tala engelska redan i Sverige och de anlände inte heller till en svensk språkgemenskap i Amerika. Flera av dessa informanter är aktiva i ett svenskspråkigt föreningsliv, och reser gärna till Sverige, men deras barn har inte på samma sätt som de tidiga amerikansvenskarnas haft svenska lekkamrater i barndomen, konfirmerats på svenska och deltagit i samhällslivet på svenska, vilket påverkat såväl barnens som föräldrarnas användning av svenska i hemmet.

2.2 Inspelningar och enkäter

Fyra olika typer av material samlades in 2011: ett relativt fritt samtal mellan informant och forskare, ett styrt samtal där informanten berättar till bilder, ett muntligt grammatikalitetsbedömningstest och till sist en enkät om informantens bakgrund. Metoderna är valda för att undersöka olika språkliga förmågor, från fritt, närmast monologiskt tal, över styrda talsituationer till grammatisk kompetens.

I den första och största delen av undersökningen berättar informanten fritt om ämnen som den själv väljer. Samtalen rör sig mest om den personliga migrationshistorien och om språkbruket i relation till det, men också om minnen från de svensk-amerikanska miljöerna. Den avslutande enkäten ger oss möjligheter att sätta in informanternas språkliga praktik i ett större sammanhang, i första hand relaterad till just den flerspråkiga situationen, men enkäten tar också upp bakgrundsfaktorer, t.ex. (mor-/far-)föräldrars och eget ursprung, yrke, vilket språk som talades i hemmet och så vidare, och möjliggör språksociologiska undersökningar och klassisk dialektologi. I denna artikel refererar vi till observationer från samtalsdelen och enkäten (se Andréasson et al. u.u. för mer information om de andra delarna i undersökningen).

3 Dialektal variation i amerikansvenskan

Under 1800-talet och i början av 1900-talet utvandrade människor från alla delar av Sverige till Amerika, även om olika geografiska områden och socialgrupper är representerade i olika utsträckning under olika perioder (se t.ex. Hasselmo (1974: 12)). Våra informanter härstammar, som framgått ovan, från olika delar av Sverige, och deras språkbruk innehåller också ofta regionala drag som placerar deras eller förfädernas ursprung t.ex. i Skåne, Småland eller Dalarna. I amerikansvenskan kan således fortfarande noteras viss variation som bottnar i dialektala eller regionala skillnader i utvandrarernas språk.

Många utvandrare har bosatt sig i samma område som anhöriga eller andra från samma hemtrakt. Ett exempel på detta är Mora, Minnesota, där det ännu idag bor en grupp svenskättlingar som alla härstammar från Skorpä i Ångermanland eller byar i området däromkring. För andra innebar utvandringen att svenskar från olika dialektområden möttes, bodde tillsammans och talade svenska med varandra. Deras barn kom således ofta att växa upp i en heterogen svenskspråkig miljö. Hedblom (1992: 8) talar om en ”våldsamt omkastning i dialekternas traditionella geografi”. Grannar kunde tala vitt skilda dialekter och till och med ha svårt att förstå varandras svenska, och Hedblom rapporterar att emigranterna i Amerika ibland fick försöka sig på att byta svensk dialekt när de bosatte sig i ett område där en annan dialekt dominerade (1963: 148). Självfallet var varken språket i de tidningar som från början gavs ut på svenska eller de svensktalande institutionerna begränsade till en viss svensk regional varietet. Mot den bakgrunden kan man förvänta sig att dialekterna utjämnas i amerikansvenskan och att en s.k. koinévarietet successivt etableras, se nedan avsnitt 3.4.

I det här avsnittet jämförs bruket av dialekt hos några amerikansvenskar i inspelningarna från 60-talet med informanter i det nya materialet. Vi fokuserar på talare med härkomst från norra Sverige (se vidare Hedblom (1978) om hälsingemålet och Larsson u.a. om ångermanländskan i Amerika). Avsnitt 3.1 behandlar först kortfattat dialektsituationen i Sverige vid tiden för utvandringen, eftersom det inte är givet att utvandrarerna vid denna tidpunkt talade vad man kan omtala som traditionell dialekt. I avsnitt 3.2 och 3.3 presenteras dialektala drag i 60-talsmaterialet respektive 2011-materialet. Avsnitt 3.4 berör dialektutjämnning och språkkontakt, framför allt med engelskan. Språkkontakt och flerspråkighet diskuteras vidare i avsnitt 4.

3.1 Dialeksituationen i Sverige vid slutet av 1800-talet

1800-talets svenska kännetecknades av stor geografisk och social variation. Samtidigt var dåtidens språkvetare övertygade om att svenska dialekter höll på att dö ut (se t.ex. Pedersen (2000: 4f.)) för att helt ersättas av ett överregionalt, eller rikssvenskt, standardspråk.

Dialeksituationen i Sverige var också tidigt en annan än i Norge (jfr Johannessen & Laake, denna volym B). Tendenser till ett överregionalt svenskt talspråk kan noteras redan på 1600-talet (se t.ex. Widmark (2000) för diskussion). Samuel Columbus (f. 1642) menar t.ex. att den bästa svenskan talas ”i Stocholm, Östgötland, Sörmland” (1963: 86). Sven Hof skriver vid mitten av 1700-talet: ”Den talarten, som brukas i Stockholm och nästgränsande landskap, särdeles i förnämre och hederligare hus, må kallas den uppländske. Den Upländske talarten hålles och är ibland de Swänske, den bäste” (1753 § 337; fetstil i originalet återges inte). Till det rätta svenska talet räknar Hof talspråksformer som *alldri* i motsättning till läsuttalet *alldrig*, men han ogillar samtidigt dialektformer som *fräga* för *fråga* och *stolana* för *stolarna*. Det goda talspråket är alltså varken läsuttal eller dialekt, och det är socialt snarare än geografiskt avgränsat. Samtidigt skiljer Hof mellan tre talstilar: ”gemene mans tal” med ett annat uttal än vad som ”af de hederliga brukeligt är”; ”gement eller omgiängestal” som används i dagligt tal; och ”offentligt tal” som används ”när man inför en myckenhet folk håller ett utförligt tal” (1753 §117 f.). Man hade alltså redan vid den här tiden en negativ attityd till svenska dialekter, vilka gärna förknippades med allmogens tal.

Det sena 1800-talets romantiska strömningar ledde visserligen till att intresset för den svenska allmogens traditioner och talspråk närmast exploderade i vetenskapliga kretsar (Lilja 1996; Malmberg 1959: 64; Wessén 1969: 79). Troligtvis var dock den allmänna attityden i dåtidens Sverige ändå att dialekt talades av bönder och att de inte hade lika hög status som ett mer standardsvenskt språkbruk. Beskrivningar hos Lyttkens & Wulff (1889) och Noreen (1903) visar på stor språklig variation men tyder samtidigt just på att bruket av dialektformer förknippades med lägre bildning. Noreen gör till exempel följande indelning av talspråksformer: ”hafver han tagit det” (offentligt språk) mot ”ha(r) han tagi(t) de(t)” (det privata umgängets språk) respektive ”ha n tatt (eller taji, teje) e(t)” (mindre bildat privat umgänge) (1903: 30). Man kan alltså notera såväl stora skillnader mellan stilarterna som variation inom ramen för en enskild stilart. Variationen var alltså ibland delvis oberoende av geografi, men till det kommer stora geografiska skillnader mellan dialekter.

Vidare kan emigranternas dialekter i viss utsträckning ha påverkats av migration redan inom Sverige. I Hedbloms inspelningar berättar Fru Backlund från Ragunda om den språkblandning som uppstod när kraftverket byggdes på hemorten, se exempel (1).

Exempel 1. Fru Backlund, f. 1891 i Ragunda, Jämtland (AM 90B)^{4 5 6}

01 INF: de medförde ju att de kãm fålk
 02 ifrån alla håh- (.) olika
 03 landskap i Sverje (.) så de blev
 04 uppblandat å dåm tala mera fint
 05 sãm ma[n säjer
 06 INT: [jaha

Vissa grupper av utvandrare emigrerade heller inte direkt från hembygden utan reste via någon svensk stad och arbete i de framväxande industrierna (jfr Hedblom (1992), som talar om sekundär utvandring).

I Sverige infördes allmän (6-årig) skolplikt 1882 och det är troligt att skolväsendet åtminstone i vissa fall bedrev en politik som tog fasta på vikten av ett standardiserat uttal av svenska. Många svenska dialekttalare har således redan på 1800-talet åtminstone delvis tillgång till ett regionalt standardspråk eller ett bokspråk (jfr Widmark (2000) som talar om boksvenska med bibel- och kyrkspråk som huvudsakliga källor) och därmed en språklig repertoar som låter dem växla mellan varieteter eller stilar beroende på talsituation. Det gäller givetvis även en del av de svenskar som emigrerade till Amerika vid den här tiden. Oavsett hur mycket dialekt de själva talade hade de säkerligen i många fall åtminstone med sig en medvetenhet om att dialektalt språkbruk kunde vara något negativt, och de bör ha haft viss kännedom om den offentliga svenskan. Samtidigt bör dialekten trots allt ha varit det vanliga hemspråket för de jordbrukare utan högre utbildning som utvandrade till Amerika under 1800-talets andra del och vid början av 1900-talet.

3.2 Dialekter i den gamla amerikansvenskan

De svenska dialekterna var alltså förknippade med lågspråk och de undre klasserna, både i Sverige och i Svenskamerika (jfr Hedblom (1992: 8, 12)). Hedblom observerar att hans amerikansvenska informanter föredrar den svenska som talas i de mellansvenska landskapen (1992: 23), alltså precis som Columbus och Hof några hundra år tidigare. Våra informanter kan (likt

Hedbloms) ibland berätta att äldre släktingar blev retade för att de talade dialekt. För att undvika den språkliga klassmarkören övergick de tidiga amerikansvenskarna ofta till engelskan (Hasselmo 1974: 75ff.).

Också de som fortsätter att tala svenska tycks anpassa sitt språk. En av våra informanter berättar att hennes mormor ville att hon skulle lära sig ”riktig svenska” och inte sådan bondska som mormodern själv talade. Hedblom (1963) noterar att en minoritet av hans informanter talar traditionell dialekt. Majoriteten har i stället ett utslätat och standard- eller boknära språkbruk (med inslag av engelsk påverkan). Fru Backlund har i intervju-situationen ovan själv snarast ett regionalt färgat standardnära språk, ofta med läsuttal (jfr fru Friesendahl nedan). Det är dock inte givet att hon talar på samma sätt med Folke Hedblom som med sina barn – tvärtom kan hon tala både dialekt och ”mera fint” (se vidare nedan). Också andra informanter i 60-tals-inspelningarna erkänner motvilligt att de talar dialekt hemma, men de gör det inte gärna under intervjun, trots att Hedblom försöker locka fram dialektala uttryckssätt.

Andra informanter i 60-talsmaterialet talar emellertid dialekt också i intervjusituationen, men de är alltså i minoritet. En av dem är Fru Hansson från Resele i Ångermanland, som utvandrade till Mora, Minnesota som barn, alldeles i början av 1900-talet, se exempel (2).

Exempel 2. Fru Hansson, f. 1893 i Resele, Ångermanland (113B_m)

01 INF: så döppe dåm å (.) um vartanne (.) hele natta

02 tycke ja dåm va juppe [(.)] å jorde ljuse=

03 INT: [a]

04 INF: =(.) å inge(n) fick gå å öppne döra

05 (dåm had börte) för då varte bögn på ljuse

‘Så doppade dom om vartannat. Hela natten tycker jag dom var uppe å gjorde ljusen, och ingen fick gå och öppna dörren (dom hade borta) för då böjde sig ljusen.’

Fru Hansson har alltså kvar många av de språkdrag som man förväntar sig av en dialektalare från Ångermanland (se t.ex. Dahlstedt & Ågren (1980)). Standardsvenskans [ɔ] svarar ibland mot [œ] i Hanssons ångermanländska: hon säger t.ex. [bœtɛ] ’borta’ i exempel (2:05) ovan. I vokalsystemet kan vi också notera till exempel [o:] eller [ɔ] för standardsvenskt [a] eller [ɑ:] i [bo:na] ’barnen’ och [kɔlt] ’kallt’. Hansson har vidare [i] för standardens [e], t.ex. i [him:] ’hem’. Standardspråkets retroflexa [d] svarar hos fru Hans-

son mot ett tjockt l i t.ex. [kaʔe] 'karda'. Vokaler reduceras och apokoperas t.ex. i den efterställda artikeln i *båtn, tin* 'tiden' och negationen är reducerad till *itt* eller *int*. Vokallängden skiljer sig också ibland från standardsvenskans. Hansson säger t.ex. [dœ:ra] 'dörren' (2:04 ovan), vilket enligt SAOB är starkt bygdemålsfärgat. Hon har dessutom bevarad vokalbalans. I verbböjningen bildar gamla långstaviga rötter infinitiver med *-e*, medan gamla kortstaviga rötter har *-a*: *fiske, styre, stjärne* 'stanna' men *täla* och *vära*.

I nominalböjningen kan vi notera bestämda former i pluralis på *-en* som i *getten* 'getterna', *nåtten* 'nätterna' och *jänten* 'jäsentorna'. I singularis slutar femininer på *-a* som i *döra* 'dörren' och *natta* 'natten' i exempel (2:01) och (2:04) ovan. Pronomenformerna är i hög grad dialektala. Hansson har [døm] eller [dem] för [döm] såväl som subjekts- som objektsform; för subjektsform, se exempel (3:02) nedan. I femininum används *a* för *hon/henne* och *n* för *han/honom* – alltså former som Noreen (1903) för till det mindre bildade privata umgänget. I första person singularis växlar Hansson mellan *je(g)* och *ja(g)* som i exempel (3:02, 03).

Exempel 3. Fru Hansson, f. 1893 i Resele, Ångermanland (113B_m)

01 INF: båna er besynnerlig ja kan en- aller minnes- s att je
02 fö- je förstog va såm eh (.) eh va såm sa-e va dem jole
03 fast int ja kunne täla
04 INT: (ja)så

05 INF: ja kan ja kan (alle) minnes va nån ti såm int

06 ja visste va såm gick försegick

'Barn är besynnerliga, jag kan aldrig minnas att jag för-... Jag förstod vad som sas, vad de gjorde, fast jag inte kunde tala. Jag kan aldrig minnas (att det) var nån tid som inte jag visste vad som försiggick.'

I syntaxen kan vi notera att Hansson placerar negationen före ett svagt subjektspronomen, som i exempel (3:03) ovan, där man i standardspråket istället skulle ha negationen efter subjektet. Vad gäller lexikonet finner vi i exempel (2:02) dialektala ord som *bögn* 'böjar', och kopulan *varda* för standardspråkets *bli*; se (2:05) ovan. Fru Hanssons språkbruk är alltså genomgående dialektalt i fonologi, morfologi, syntax och lexikon.

I de äldre inspelningarna finns som sagt också talare som har i princip samma eller liknande dialektala bakgrund som fru Hansson, men som saknar alla eller nästan alla de nämnda dialektdragen. Fru Friesendahl från Näsåker i Ångermanland säger [ban] inte [bo:n], [hem:] inte [him:], *nätterna* inte *nät-*

ten, *inte* istället för *itt* eller *int*. Hon har också läsuttal som [la:dugo:ɖaŋa] och [so:dana]. Det dialektala ordet för ladugård är *föjs*, och detta nämner också Hedblom i samtalet. Vokalbalans och dialektala ordformer saknas i hög grad. Hon använder dock pronomenet *han* med syftning på maskulina inanimater som landsvägen eller byn, och den possessiva formen är *hanses*, och inte som i standardsvenskan *hans*. Friesendahl har också ofta inkongruenta eller apokoperade predikativer. Hon säger t.ex. ”första året vi var gift”.⁷ Helt utan regional prägel är alltså inte heller hennes språk.

I 60-talsmaterialet kan vi därmed notera en variation från utpräglad dialekt till regionalt färgad standard eller boksvenska (som bör ha anslutit till kyrkans språk), och det trots att materialet är begränsat med avseende på situationstyp (då det hela tiden rör sig om intervjuer). Vi finner således i stort sett hela den variationsvidd som man mot bakgrund av Lyttkens & Wulff (1889) och Noreen (1903) förväntar sig hos talare som utvandrade från Sverige omkring sekelskiftet. I dåtidens Sverige var det överregionala talspråket emellertid knappast fullt etablerat hos allmogen, och standardiseringsprocessen framstår där snarast som en tendens. I Amerika är situationen delvis en annan. Också här återfinner vi dialekttalare, men vi kan samtidigt, som Hedblom, observera en mycket rask utjämning av dialekterna hos många talare och etableringen av ett gemensamt talspråk. Hasselmo (1974) talar om en amerikansvensk standard. Det finns dock variation både inom och mellan talare, något som närmast är att vänta i en situation där några bor i språkliga enklaver där en gemensam dialekt är förhärskande, andra i enklaver där dialekter möts och åter andra på platser där de mer sällan fick använda det svenska språket.

3.3 Dialektdrag i dagens amerikansvenska

I de nya inspelningarna är variationen stor mellan olika talare. Dialektdrag kan återfinnas hos en talare men saknas hos en annan med samma bakgrund (som i sin tur kan ha drag vilka saknas hos den förra). Variationen låter sig inte enkelt förstås i termer av en skala från utpräglad dialekt till regional standard eller bokspråk, och bör nog över huvud taget inte betraktas i termer av växling mellan varieteter eller stilarter. De två extremerna saknas tvärtom i materialet. Våra informanter har alla regionalt färgat språk med fler eller färre inslag av dialekt, men vilka dialektdrag som är representerade varierar. Här tittar vi närmare på två talare, Gerald och Albert,⁸ vilka likt fru Hansson och fru Friesendahl härstammar från Ångermanland (och Medelpad) och som båda har svenska som förstaspråk (se också Larsson u.a.). Ett exempel från Gerald ges i (4).

Exempel 4. Gerald, f. 1926, föräldrar från Skorped, Ångermanland. Inspelad i Mora, Minnesota.

01 INF: du behöv inte betala mej för ja ÅCKSÅ kåm från Sverje
 02 å ja hade ne mycke SVÅRT att börje bli dåktor här i
 03 Amerika (.) så att nu vet ja att hur du har ne så du
 04 fö- du behöv inte känns att du måste betala mej

Utifrån prosodin kan man direkt höra att Gerald härstammar från norra Sverige. I det korta utdraget i exempel (4) ovan, kan vi också notera dialektala presensformer utan ändelse (*behöv*, 4:01), och även *s*-formen *känns* (4:04) som har regional färgning. Pronomenformen *ne* för *den/det* (4:03) återfinns också bland annat i Ångermanland. Samtidigt saknas uppenbarligen en del av de drag som vi kunde observera hos fru Hansson. Gerald säger ibland *inte* som i exempel (4:01, 04) ovan, ibland *int*, men formen *itt* saknas. Uttal som [bo:n] 'barn' saknas också – Gerald använder den standardspråkliga formen. Vi kan observera vokalförsvagning som i *börje* (4:02), men inte någon systematisk vokalbalans. Pronomenformerna *a* och *n* saknas. Gerald har över huvud taget inte någon systematisk distinktion mellan grammatiska genus (se vidare Larsson u.a.). I exempel (4:02) ovan har han kopulan *bli* och inte som fru Hansson *varda*. Ordförrådet är inte dialektspecifikt.

I förhållande till den gamla dialekten kan vi alltså notera både utjämning och förenkling i Gerald's språkbruk. Samtidigt avviker hans språk på flera punkter från standardsvenskan, och det innehåller dialektala (eller markerade) drag som saknas hos de standardnära talarna i 60-talsmaterialet.

Albert har bevarat dialekten i högre grad än Gerald. I exempel (5) talar han om någon från Sydsverige som var svår att förstå.

Exempel 5. Albert, f. 1921, föräldrar från Matfors, Medelpad & Hoting, Ångermanland. Inspelad i Karlstad, Minnesota.

01 INF: de va så hårt- hård å förstån
 02 INT: ja
 03 INF: hja
 04 INT: de e annorlunda
 05 INF: ja (.) hanne- (.) han levde omtrent tjugu mil från
 06 Karlstad här
 07 INT: ja
 08 INF: å när han ble äldre så flytten in till stan här
 09 (.) å när ja tjöre påstn så kåm en fram (.) å skulle

- 10 prata mej- mä mej
 11 INT: ja
 12 INF: å han var så hör- hård ti å förstå *hehehe* ja vante-
 11 ja vante (varn en)

I Alberts språkbruk finner vi många av de drag som också återfanns hos fru Hansson. I uttalet kan vi notera former som [du:ter] för [döt:er] och retroflex *n* i [va:n] för standardspråkets [va:n]. I pronomensystemet återfinns vi former som *n* för *han/honom* (5:01, 08, 09), och *a* för *hon/henne*. Helt genomgående är emellertid inte dialektbruket. Albert säger precis som Gerald [ba:n] och [hem:] och kopulan är *bli*. Inte heller Alberts lexikon har dialektal prägel. Han säger t.ex. *potatis*, inte det i dialekten vanliga *pära*, och *prata*, inte som fru Hansson *täla*. I exempel (5:05) ovan kan vi notera ordet *omtrent* som snarast måste betraktas som hämtat från norskan. Albert säger också vid något tillfälle *akkurat*. Han berättar att det var många norrmän i trakten när han växte upp och att ingen därför pratar ”ren svenska nå mer”. I jämförelse med dialektalarna i 60-talsmaterialet är alltså både Gerald och Albert mer utjämnade, och vi kan notera både dialektblandning (eller till och med språkblandning) och förenklingar i deras språkssystem. I förhållande till 60-talsmaterialets standardnära informanter talar våra informanter å andra sidan snarast *mer* dialekt. Det tycks över huvud taget som om den offentliga svenskan numera är borta i Amerika. Ättlingarna till talare som fru Hansson, fru Friesendahl och fru Backlund läser och skriver inte på svenska, och de lever knappast längre i en svensk språkmiljö. Svenskan har med andra ord förlorat i stort sett hela den offentliga domänen men överlevt som hemspråk, och hemvarieteteten var ofta dialekt. Fru Backlund berättar under intervjun med Hedblom att hon talar dialekt med sina barn och ”det verkar lättare för dom”. Trots att vårt material huvudsakligen består av intervjuer är det uppenbart att våra informanter inte i någon egentlig bemärkelse växlar mellan svenska varieteter beroende på situation. De växlar alltså inte som fru Backlund mellan dialekt och (amerika)svensk standard utan mellan utjämnad dialekt och engelska (jfr Lucht (2007) för liknande iakttagelser med avseende på amerikatiskska).

3.4 Dialektutjämning och språkkontakt

Samtidigt som den mest standardnära amerikansvenskan i hög grad har försvunnit sedan Hedblom och Ordéus spelade in amerikansvenska på 60-talet, kan vi alltså notera dialektutjämning, dialektblandning och förenkling i

amerikasvenskan. Hedblom (1992) menar att de genuina dialekterna inte överlever i tre generationer annat än i de dialektalt mest homogena områdena, där man i en språklig enklav huvudsakligen talar en och samma dialekt. Samtidigt tycks redan andra generationens amerikansvenskar ha svaga normföreställningar – de kan inte längre peka ut den bästa svenskan.

De standardiseringstendenser och attityder som utvandrarerna förde med sig från hemlandet har sannolikt bidragit till att ge utvecklingen av amerikansvenskan en riktning, men språksituationen i utvandramiljöerna bör ha kraftigt påskyndat förloppet. Språksituationen i dåtidens Sverige kan kanske framförallt beskrivas som en varietetsväxling mellan offentligt språk och dialekt hos vissa talare, men i Amerika kan vi på ett annat sätt notera snabb utjämning av dialekterna (dvs. förändring inom ramen för en varietet).

Det amerikansvenska språkbruk som beskrivs av Hedblom och Hasselmo kan i hög grad förstås i termer av koinébildning (jfr t.ex. Kerswill (2003), Nützel & Salmons (2011), Hjelde, denna volym, Johannessen & Laake, denna volym A), dvs. som utveckling av en ny varietet genom kontakt mellan talare av olika dialekter av samma språk i nya bosättningar. Hedblom noterar som framgått att en minoritet av hans informanter talar utpräglad dialekt, och Hasselmo talar om en amerikansvensk standard. Människor från olika dialektområden som migrerar till samma område tenderar helt enkelt att anpassa sig till varandra. Amerikasvenskarna undviker dialektspecifika ord men kan också hämta element från olika dialekter (eller språk, jfr norskan ovan). Kerswill (2003) anger att just blandning, utjämning (dvs. förlust av markerade eller ovanliga drag) och förenkling utmärker koineiseringen. I utvecklingen av en koiné förväntar man sig alltså också förenklingar i systemet, såsom kan noteras i t.ex. förlusten av genusdistinktioner och vokalbalans hos Gerald. Jämfört med tidigare generationer kan vi i 2011-materialet notera större variation, både mellan talare och i en och samma talares språkbruk.

Utvecklingen i amerikansvenskan sedan 60-talet låter sig emellertid knappast helt och hållet förstås i termer av fortsatt koineisering. Det är knappast möjligt att helt urskilja de processer som kan bero på kontakt mellan dialekter från dem som hänger samman med kontaktfenomen mellan svenska och engelska. Tvärtom kan den noterade variationen, utjämningen och förenklingen precis som förlusten av den mer standardnära offentliga amerikansvenskan förklaras som en konsekvens av svenskans allt svagare ställning såväl i det amerikanska samhället som hos individen. Både hos Gerald och hos Albert kan vi observera direkt påverkan från engelskan. Ge-

rald placerar ibland adverbial före finit verb som i engelskan (jfr *jag också kom från Sverige* och *I also came from Sweden*), och Albert säger att det var *hård ti å förstå* (eng. *hard to understand*). Påverkan från engelskan tycks kraftigare hos Gerald än hos Albert, och den rör alltså inte bara den lexikala nivån utan även ordföljden. Det är möjligt att också förenklingar i pronomensystemet och förlusten av genusdistinktioner hos Gerald ska förstås som en konsekvens av kontakt med engelskan.

Även om vissa drag i dagens amerikansvenska uppenbarligen beror på dialektkontakt och dialektblandning, förväntar vi oss knappast att se någon fullständig koinébildning i amerikansvenskan. Istället innebär utvecklingen språkförlust och en successiv övergång till engelska. I nästa avsnitt tittar vi närmare på drag i amerikansvenskan som snarast beror på flerspråkighet och som kan förklaras antingen genom ofullständig förstaspråksinläring, andraspråksinläring eller språkförlust, eller en kombination.

4 Språkkontakt hos individ och i samhälle: en fallstudie

De svensktalande informanterna i 2011-materialet är i hög grad påverkade av språkkontaktssituationen. Den inverkar på deras bruk av svenska på flera sätt, dels genom att de ständigt och fortlöpande påverkas av den engelska som talas omkring dem, dels genom att den svenska de lärt sig som barn också var påverkad av engelska (detta gäller också för informanter med svenska som modersmål). Det är naturligtvis problematiskt att skilja på dessa två olika typer av påverkan (se t.ex. Montrul 2008 för en diskussion), och inte heller alltid nödvändigt att göra det för att ge en beskrivning av dagens språksituation. I det följande kommer vi dock att föreslå att det – utöver tillfälliga inlån och kodväxling – går att identifiera vissa drag som ett slags amerikansvensk standard, medan andra drag förekommer hos enskilda individer och snarare verkar vara ett resultat av individens flerspråkighet.

4.1 Två typer av kontaktdrag

Hasselmo (1974) visar att lexikal påverkan från engelskan var gängse i den amerikansvenska som talades på 60-talet. Också i 2011-materialet finns mycket sådan överföring från engelskan. I vissa fall rör det sig om kodväxling (jfr Park (2004)), men vanligt är också semantisk konvergens, dvs. att semantiken hos ett engelskt ord används för en svensk ljudlik motsvarighet (jfr Clyne (2003)). Flera av informanterna i 2011-materialet använder ordet

rätt i betydelsen 'precis' (jfr *right next to*). Vi finner också *just* i betydelsen *bara* redan i 60-talsmaterialet, när fru Hansson säger som svar på frågan om de hade svensk skola: *Just på sommar skola*. Också andra typer av lexikal påverkan kan noteras såväl i det äldre som i det yngre materialet. Prepositionsbruket i tids- och rumsadverbial påverkas, t.ex. när det gäller durativa adverbial som i amerikansvenskan inleds av *för*, och inte som i svenskan *i*. Ett exempel på detta i 60-talsmaterialet är när fru Hansson säger: *Pappa hade gift för många år innan han dog* och när Albert i 2011-materialet säger *Jag var där för tre år*. Inte heller bruket av relativa adverb (*var* isf *där* som bisatsinledare) och konjunktioner (*and* för *och* etc.) är opåverkat (se Hasselmo (1974) för utförlig diskussion).

Den här typen av påverkan finner vi hos de flesta informanter i 2011-materialet, liksom alltså i 60-talsmaterialet. Det tycks således röra sig om mer än tillfälliga inlån. Vi kan som Hasselmo anta att de här språkdragen är en etablerad del av den amerikansvenska varieteten (om en sådan kan antas finnas). I det amerikansvenska lexikonet betyder alltså *rätt* 'precis' och *just* 'bara', och durativa tidsadverbial har prepositionen *för*. Det är sannolikt den här typen av påverkan det rör sig om när Albert säger *hård ti å förstå* i exempel (5:01) ovan. Samma typ av påverkan från engelskan återfinns även i amerikanorskan (se t.ex. Johannessen & Laake, denna volym B).

Det finns emellertid också exempel i 2011-materialet på avvikelser från standardsvenska som inte verkar vara tillhörande vad man kan kalla standardiserad amerikansvenska, utan som måste hänföras till den andra typ av språkkontakt som vi nämnde ovan, nämligen de enskilda individernas flerspråkighet. Dessa drag skulle kunna förstås antingen som inlärardrag eller som ett resultat av språkattrition.

I vissa fall är inlärarperspektivet självklart. Det gäller för de talare som har lärt sig svenska i vuxen ålder på språkkurser eller liknande, efter att bara delvis ha kunnat eller känt till svenska som ett språk som talades av en äldre generation. Att tillämpa ett inlärarperspektiv är dock inte lika självklart för andra informanter i det här materialet. Svårigheterna gäller inte endast amerikansvenskan. Fraurud & Boyd (2011) visar hur flerspråkiga elever i svenska förortsområden knappast kan kategoriseras som antingen förstaspråks- (L1-) eller andraspråks- (L2-) talare av svenska. De olika faktorer som skulle kunna påverka i vilken kategori en elev hamnar är så många och så varierande att i stort sett ingen elev får en profil som liknar någon annans.

Med en rent psykolingvistisk utgångspunkt är de flesta av talarna i materialet L1-talare av svenska. Deras förstaspråkighet ser dock mycket olika

ut; deras språkliga profiler, med Boyd och Frauruds terminologi, är mycket heterogena. Diversifieringen i L1-skapet och de konsekvenser som det har för informanternas språkliga kompetenser illustreras väl av två talare i materialet: Shirley och Edward.

4.2 Två talare

Edward är född 1921 av två svenskfödda och svensktalande föräldrar. Han hade svenska som sitt enda L1 och anger att han använde uteslutande svenska till och med skolstarten vid sex års ålder. Alla aktiviteter utöver skolans såsom lekar, inköp osv. skedde på svenska.

Shirley är född 1941 och har, liksom Edward, två svenskfödda, svensktalande föräldrar. Shirley har svenska som L1 vid sidan av engelska; i hemmet talades båda språken. Det omgivande samhället var inte svensktalande.

Exempel 6. Edward

01 INT: arbetade du i Göteborg
 02 INF: [näe]
 03 INT: [du va] på besök
 04 INF: ja bara bara åkte igenom(.) å ja va där för lite
 05 granna (.) jag hade en vän såm bodde i ra- (.) va va de
 06 dä namne nu (.) ja tänkte ja skulle aldri glöm bort de
 07 namne

Exempel 7. Shirley

01 INF: ja ja va i skolan ja skulle vara (.) köks (°skol°)
 02 lärarinna?
 03 INT: ah
 04 INF: home economics teacher heter de här
 05 INT: ha
 06 INF: å de va mestan sying- sying? inte så mycke koking
 07 (.) kokn[ing
 08 INT: [jaha

Både Edward och Shirley uppvisar den lexikala transfer som Hasselmo redovisat för 60-talsmaterialet (se ovan). Shirley har dessutom en mängd avvikelser från standardsvenska som påminner om typiska L2-drag: brott mot V2-regeln (se t.ex. Ganuza (2008)), genusfel (t.ex. *en program*) (se Andersson (1992)) och kongruensfel (t.ex. *många född i Sverige*) (se t.ex. Håkans-

son & Flyman-Mattsson (2010)). Shirley kodväxlar också, i synnerhet när hon redogör för sitt yrkesliv, dvs. verksamhet som inte hör till den sfär där hon primärt talar svenska, se exempel (7:04, 06). När hon talar om sitt yrkesliv byter hon i längre passager helt till engelska.

Edward, å sin sida, uppvisar knappast några grammatiska avvikelser från standardsvenska, i synnerhet inte sådana som enligt ovan brukar utmärka L2-talare (däremot möjligen dialektala drag). Denna skillnad i språklig produktion hos Edward och Shirley kan förklaras med den skillnad i den status som deras L1 svenska har haft i det samhälle de vuxit upp. Edward anger att han vuxit upp i det vi kallat en svenskspråkig enklav i norra Minnesota. Shirley, däremot, har bara använt svenska i familjen under uppväxten. Den typ av språkmiljö som Edward växte upp i verkar vara försvunnen ca 20 år senare, när Shirley var barn. Det är alltså inte främst en fråga om att de vuxit upp på olika platser i Minnesota. Inga platser verkar ha varit enspråkigt svenska så sent som på 40–50-talet. Det finns som framgick i avsnitt 2.1 ovan flera skäl att anta att 30-talet utgjort ett slags brytpunkt. Antalet svenskamerikanska periodiska publikationer minskar t.ex. kraftigt från 130 år 1910 till 35 år 1935 (Hasselmo 1974: 68).

Både Shirley och Edward har i större eller mindre utsträckning genomgått en språkbytesprocess. Tydligast är denna för Edward, som uppger att han sällan eller aldrig talar svenska längre. Shirley använder fortfarande svenska i typiska arvs kultursituationer (i en svensk kör och liknande) och med vänner med samma intresse för svenska och svensk kultur. Ändå är Edwards svenska både grammatiskt och funktionellt mer utvecklad än Shirleys. Vi antar därför att skillnaderna i talarnas produktion snarare beror på ofullständig inläring hos Shirley än på attrition. Denna ofullständiga inläring kan förklaras med språksituationen kring Shirley i barndomen. För att etablera ett L1 fullständigt är fler faktorer än föräldrarnas modersmål av betydelse. Barn måste t.ex. ges tillfälle att prata med både barn och vuxna (Nauclet 1985, Andersson 1986). Attrition visar sig heller vanligen inte (åtminstone inte endast) som grammatiska ”fel” (se Montrul (2008), Lubinska (2011)), vilket också talar för att attrition inte kan förklara Shirleys avvikelser från standardsvenska (och även från amerikasvenskan). Vi ser i Shirleys produktion också tydliga tecken på att hennes svenska är begränsad till vissa domäner. Detta kan då knappast sägas vara en domänförlust, utan snarare en brist på tillägnande av vissa domäner. Shirleys språksituation i barndomen var också i högre grad än Edwards tvåspråkig och Shirley uppvisar just den typ av dynamisk flerspråkighet (Garcia 2009), som anses vara ty-

piskt för flerspråkiga individer, hos vilka olika språk fyller olika funktioner.

5 Avslutning – variation och förändring i en amerikansvensk varietet

I den här artikeln har vi diskuterat två typer av variation i amerikansvenskan: för det första variation som hänger samman med informanternas dialektala bakgrund och för det andra variation som snarast ska förstås i termer av språkinlärning i en kontaktsituation.

För det första kan man alltså notera skillnader mellan talare beroende på dels vilken dialektal bakgrund de har, dels vilka dialektala drag som de har bevarat i sitt språkbruk. Vi kunde notera att både Albert och Gerald har dialektdrag i sitt språkbruk, men trots deras mycket likartade dialektala bakgrund är det tämligen olika dialektdrag de uppvisar. Samtidigt kan vi observera en snabb utjämning av dialekterna i amerikansvenskan. Redan Hedbloms informanter talade oftast vad man med Hasselmo (1974) kan kalla en amerikansvensk standard, och sedan dess kan vi alltså nu notera fortsatt utjämning av dialekterna. Exempel på detta är att det i 2011-materialet t.ex. i hög grad saknas dialektala lexikon. Vi har också observerat förenklingar t.ex. i pronomen- och genussystem. Denna utveckling mot utjämnade dialekter kan i hög grad förstås som koinébildning, även om såväl dialekt- som språkblandning kan noteras.

Samtidigt talar inte informanterna i 2011-materialet i gemen mer standardspråkligt än informanterna i 60-talsmaterialet. Den offentliga svenskan har i hög grad försvunnit i USA, och kvar är svenskan som hemspråk. I en sådan språksituation förväntar vi oss mer dialekt än standardspråk, och våra informanter talar heller knappast mindre dialekt än de *standardnära* talarna i 60-talsmaterialet. Vi kan alltså notera ett par olika typer av processer: i ett första steg etableras en gemensam amerikansvensk standard, vilken i hög grad kan betraktas som ett koinéspråk, men vi finner samtidigt en växling mellan flera varieteter (standard och dialekt, eller offentligt och privat språk). I ett andra steg går det offentliga standardspråket förlorat, och vi finner inte längre någon varietsväxling. Däremot kan vi observera ytterligare dialektutjämning inom ramen för den privata varieteteten.

För det andra kan vi alltså också notera skillnader mellan amerikansvenska talare som snarast har med språkinlärning i en kontaktsituation att göra. Inlärardrag som V2-brott tycks vara ett relativt nytt fenomen i

amerikasvenskan. Edward har mycket gemensamt med andra och tredje generationens amerikansvenskar i Hasselmos (1974) studie, såsom påverkan från engelskan vad gäller lexikon och en del funktionsord, men Hasselmos informanter godtar t.ex. inte meningar som bryter mot svenskans V2-regel. Uppkomsten av typiska inlärardrag hos vissa talare (också de som snarast har svenska som förstaspråk) framstår alltså som en förändring i amerikansvenskan de senaste 40–50-åren.

Det står klart att de observerade förändringarna i amerikansvenskan hänger samman med svenskans svaga ställning både i det amerikanska samhället och hos individen. Vi har ändå här valt att tala om inlärardrag snarare än språkdrag relaterade till språkförlust. Skälet till detta är att dragen inte uteslutande återfinns hos de talare som har svårast att uttrycka sig (hitta ord t.ex.) och som använder svenskans i lägst utsträckning som vuxna. Shirleys språk präglas av sådana drag, men hon talar numera, enligt egen uppgift, svenska oftare än Edward. Istället ligger det som tydligast skiljer Edward och Shirley åt – och det som mer generellt skiljer äldre och yngre amerikansvenskar åt – just i inläringssituationen. Som framgått ovan hade de svenskspråkiga miljöer som Edward växte upp i försvunnit 20 år senare, när Shirley föddes.

Vi uppfattar amerikansvenskan delvis som ett koinéspråk, men den innehåller också drag som beror på kontakt med engelskan. Durativa adverbial med prepositionen *för* hör till exempel till en etablerad del av amerikansvenskan och verkar ha gjort så redan tidigt.

Det är just i lexikonet vi direkt kan identifiera amerikansvenskan (jfr Johannessén & Laake, denna volym B, om amerikanorskan). Det specifika lexikonet beror delvis på språkkontakt som vid prepositionsvalet i tidsadverbial, men det hänger också samman med att de tidiga utvandarna i Amerika mötte fenomen de saknade svenska ord för. Hedblom (1974: 55) påpekar t.ex. att det svenska ordet *spis* huvudsakligen betydde 'öppen spis'. När utvandarna för första gången mötte en järnspis fick den kallas något annat: *stove*. Också koinésituationen har som framgått påverkat utvecklingen av ett amerikanskt lexikon. Dialektspecifika ord som inte förstås av alla svensktalare ersätts med ett gemensamt svenskt ord eller med ett inlån från engelskan.

När den gemensamma svenska språkmiljön i Amerika försvinner, försvinner förstas också successivt det amerikansvenska lexikonet. När Shirley i 20-årsåldern kommer tillbaka från sin första resa till Sverige försöker hon lära sina föräldrar (första generationens utvandrare) att det inte heter *stove* på

svenska. Föräldrarna har svårt att ändra sig, men Shirley säger inte själv *stove*. När svenskan reduceras till hemspråk blir variationen mellan talare uppenbarligen större, men nutidens amerikansvenskar har samtidigt på ett annat sätt än tidigare tillgång till ny språklig input från Sverige, genom resor och medier.

Noter

1. Vi vill tacka Torsten Söderbergs stiftelse för ekonomiskt bistånd, Riksföreningen Sverigekontakt för praktiskt stöd samt Margareta Hedblom och alla våra kontakter i USA för hjälp med att få tag i informanter.
2. Två informanter har inte svarat eller gett otydliga svar.
3. Två informanter har inte svarat på denna fråga.
4. Exempelen i den här artikeln är återgivna med en förenklad CA-transkription som är relativt uttalsnära men med viss anpassning till svensk standardortografi för läsbarhetens skull. Följande symboler används: ° ° innebär att det ord symbolerna omgärdar har lägre ljudstyrka än kringliggande tal, versaler innebär högre ljudstyrka och extra tryck jämfört med kringliggande tal, hakparenteser markerar var överlappande tal börjar ([) och slutar (]), frågetecken innebär tydligt stigande intonation, ord omgärdat av parentes har osäker tolkning, (.) representerar en mikropaus i talflödet, ** markerar skrattande röst, = markerar att ett yttrande fortsätter på en annan rad vid överlapp och bindestreck markerar att ett yttrande avbryts.
5. Vi hänvisar till Hedbloms inspelningar med det bandnummer som inspelningen har i arkivet vid Institutet för språk och folkminnen i Uppsala.
6. Förkortningarna INF och INT utläses *informant* respektive *intervjuare*.
7. Som en anonym bedömare noterar skulle oböjda predikativer i princip också kunna vara ett andraspråksdrag eller ett tecken på språkförlust. Fru Friesendahl uppvisar emellertid inte några sådana drag i övrigt, och det framstår därför som rätt klart att det här rör sig om ett dialektdrag.
8. Samtliga namn som refererar till 2011-materialet är anonymiserade.

Referenser

- Andersson, Anders-Börje 1986: *"Jag ska säga dej en sak..." Om samtal på lika villkor mellan barn och vuxna*. HIF-rapport 5. Göteborg: Institutionen för lingvistik, Göteborgs universitet.
- Andersson, Anders-Börje 1992: *Second Language Learners' Acquisition of Grammatical Gender in Swedish*. Institutionen för lingvistik, Göteborgs universitet.
- Andréasson, Maia, Ida Larsson, Benjamin Lyngfelt, Jenny Nilsson & Sofia Tingsell, u.u. På jakt efter amerikansvenskan. *Svenskans beskrivning* 32.
- Bailey, Guy 2002: *Real and Apparent Time*. Chambers, J.K., Peter Trudgill

- & Natalie Schilling-Estes (red.): *The Handbook of Language Variation and Change*. Malden, MA, Oxford & Carlton: Blackwell Publishing, 312–332.
- Clyne, Michael G. 2003: *Dynamics of language contact: English and immigrant languages*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Columbus, Samuel. *En svensk ordeskötsel*. Utg. av Sylvia Boström (1963). Uppsala: Almqvist & Wiksell.
- Dahlstedt, Karl-Hampus & Per-Uno Ågren 1980: *Övre Norrlands bygdemål : berättelser på bygdemål med förklaringar och en dialektöversikt*. Umeå: Vetenskapliga biblioteket i Umeå.
- Fraurud, Kari & Sally Boyd 2011: *The native-non-native speaker distinction and the diversity of linguistic profiles of young people in multilingual urban contexts in Sweden*. (Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 14.) Göteborg: Institutionen för svenska språket.
- Ganuza, Natalia 2008: *Syntactic Variation in the Swedish of Adolescents in Multilingual Urban Settings. Subject-verb Order in Declaratives, Questions and Subordinate Clauses*. Stockholm University: Centre for Research on Bilingualism.
- Garcia, Ofelia 2009: *Bilingual Education in the 21st Century. A Global Perspective*. Malden, MA: Blackwell Publications.
- Hasselmo, Nils 1974: *Amerikasvenska. En bok om språkutvecklingen i Svensk-Amerika*. (Skrifter utg. av Svenska språknämnden 51.) [Stockholm.]
- Hedblom, Folke 1963: Om svenska folkmål i Amerika. Från Landsmåls- och Folkminnesarkivets bandinspelningsexpedition 1962. *Svenska landsmål och svenskt folkliv 1962*.
- Hedblom, Folke 1970: Amerikasvenska texter i fonogram. 1. Hälsingland. Bergsjömål. Utskrift och kommentar. *Svenska landsmål och svenskt folkliv 1969*.
- Hedblom, Folke 1974: Svenska dialekter i Amerika. Några erfarenheter och problem. I *Kungl. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. Årsbok 1973–1974*. [Uppsala.]
- Hedblom, Folke 1978: Hälsingemål i Amerika. *Svenska landsmål och svenskt folkliv 1977*.
- Hedblom, Folke 1982: Swedish Dialects in the Midwest: Notes from Field Research. *Svenska landsmål och svenskt folkliv 1981*.
- Hedblom, Folke 1992: Dialekt och språknorm i Svensk-Amerika. Värderingar och attityder från 1960-talet. *Svenska landsmål och svenskt folkliv 1992*.

- Hjelde, Arnstein, denna volym: ”Folkan mine, dæm bære snakka norsk” – norsk i Wisconsin frå 1940-talet og fram til i dag.
- Hof, Sven 1753: *Swänska språkets rätta skrivsätt*. Utg. av Mats Thelander (1985). Uppsala Universitet: Institutionen för nordiska språk.
- Håkansson, Gisela & Catrin Norrby 2007: Processability theory applied to written and oral Swedish. Mansouri, Fethi (red.): *Bilingualism and theory-driven second language acquisition research*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johannessen, Janne Bondi & Signe Laake (denna volym A): To myter om det norske språket i Amerika: Er det gammeldags? Nærmer det seg en bokmålsstandard?
- Johannessen, Janne Bondi & Signe Laake (denna volym B): Østnorsk som fellesdialekt i Midtvesten.
- Karstadt, Angela 2003: *Tracking Swedish-American English. A Longitudinal Study of Linguistic Variation and Identity*. (Studia multiethnica Upsaliensia 16.) Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Kerswill, Paul 2002: Koineization and Accommodation. Chambers, J.K., Trudgill, Peter & Schilling-Estes, Natalie (red.): *The handbook of Language variation and change*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Larsson, Ida & Janne Bondi Johannessen 2012: Embedded word order in Heritage Scandinavian. *International conference of Nordic and General Linguistics 11*, 18–20 april 2012, Freiburg.
- Larsson, Ida u.a.: Om ångermanländskan i Amerika. Ms. Institutionen för nordiska språk, Stockholms universitet.
- Lilja, Agneta 1996: *Föreställningen om den ideala uppteckningen. En studie av idé och praktik vid traditionssamlade arkiv: ett exempel från Uppsala 1914–1945*. (Skrifter utgivna genom Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala. Serie B, Folkminnen och folkliv, 22.) Uppsala.
- Lindstad, Arne Martinus, Anders Nøklestad, Janne B. Johannessen & Øystein A. Vangsnes 2009: The Nordic Dialect Database – Mapping Microsyntactic Variation in the Scandinavian Languages. *NEALT Proceedings Series 2009*.
- Lubinska, Dorota 2011: *Förstaspråksattrition hos vuxna: exemplet polsktalande i Sverige*. Stockholm Universitet: Centrum för flerspråkighetsforskning.
- Lucht, Felecia 2007: *Language Variation in a German-American Community: A diachronic study of the spectrum of language use in Lebanon, Wisconsin*. Diss. Madison: University of Wisconsin.

- Lyttkens, I.A. & F.A. Wulff 1889: *Svensk uttalsordbok*. Lund: Gleerup.
- Malmberg, Bertil 1959: *Nya vägar inom språkforskningen: en orientering i modern lingvistik*. Stockholm: Norstedt. 1959.
- Montrul, Silvina 2008: *Incomplete Acquisition in Bilingualism. Re-examining the Age Factor*. John Benjamins.
- Nauclér, Kerstin 1985: "James Borg, det är en duktig man..." Om skillnader i barns samtal med barn och med vuxna. SPRINS-rapport 29. Göteborg: Institutionen för lingvistik, Göteborgs universitet.
- Noreen, Adolf 1903: *Vårt språk: nysvensk grammatik i utförlig framställning. Band I*. Lund: Gleerup.
- Nützel, Daniel & Joseph Salmons 2011: Language Contact and New Dialect Formation: Evidence from German in North America. *Language and Linguistics Compass* 5/10, 705–717.
- Park, Hyeon-Sok 2000: *Korean-Swedish codeswitching: theoretical models and linguistic reality*. (Skrifter utgivna av institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 48.) Uppsala: Uppsala universitet.
- Pedersen, Inge Lise 2000: Hvad er forklaringen på forklaringerne? En diskussion af sammenhængen mellem dialektologiens selvforståelse og sproghistoriske forklaringer. Edlund, Lars-Erik (red.): *Studier i svensk språkhistoria 5. Förhandlingar vid Femte sammankomsten för svenska språkets historia Umeå 20–22 november 1997*. (Nordsvenska 11.) Umeå: Institutionen för litteraturvetenskap och nordiska språk vid Umeå universitet, 1–24.
- Penemann, Alfred 2005: *Cross-linguistic aspects of processability theory*. Amsterdam: Johan Benjamins.
- SAOB = Svenska Akademiens ordbok över svenska språket, 1893–.
- Sundgren, Eva 2002: *Återbesök i Eskilstuna: en undersökning av morfologisk variation och förändring i nutida talspråk*. Diss. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Vangsnes, Øystein A. 2007: ScanDiaSyn: Projektparaplyen Nordisk dialektsyntaks. Arboe, T. (red.): *Nordisk dialektologi og sociolingvistik*. Peter Skautrup Centeret for Jysk Dialektforskning, Århus Universitet, 54–72.
- Widmark, Gun 2000: Boksvenska och talsvenska. Om språkarter i nysvenskt talspråk. *Boksvenska och talsvenska. Ett urval uppsatser samlade till författarens 80-årsdag 31 juli 2000*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk.
- Wessén, Elias 1969: *Våra folk mål*. Lund: Bröderna Ekstrands tryckeri AB.

Summary

This article aims to give an overview of variation and change in the Swedish spoken in America. We compare data from a corpus of American Swedish collected in Minnesota 2011 with material collected in the 1960's. Linguistic change in American Swedish can partly be accounted for in terms of koineization. Marked dialect features seem to have disappeared quickly from American Swedish, but we can also observe dialect mixing and simplifications in e.g. the pronominal system. At the same time, Swedish has been lost in the public domain, and there is considerable variation between speakers even with the same dialectal background. It can also be noted that some speakers (even those that have Swedish as a first language) now have linguistic features that are otherwise typical for second language learners. We attribute this to the loss of Swedish speaking communities, but view it as a consequence of language learning rather than attrition. It does not seem to be the case that the speakers have forgotten what they once knew; rather, the Swedish input in the environments they grew up in was not sufficient for them to acquire the language perfectly. The paper concludes that in this brief pilot study it is mainly in the lexicon that an American Swedish variety stands out. This variety of Swedish has its roots in the *a koine* situation of speakers of different Swedish dialects living together, but it also comprises language contact traits from English.

Ida Larsson

Stockholms universitet
Institutionen för nordiska språk
10691 Stockholm
ida.larsson@nordiska.su.se

Benjamin Lyngfelt

Göteborgs universitet
Institutionen för svenska språket
Box 200
405 30 Göteborg
benjamin.lyngfelt@svenska.gu.se

Sofia Tingsell

Göteborgs universitet
Institutionen för svenska språket
Box 200
405 30 Göteborg
sofia.tingsell@svenska.gu.se

Jenny Nilsson

Institutet för språk och folkminnen
Dialekt- ortnamns- och folkminnesarkivet
Vallgatan 22
411 16 Göteborg
jenny.nilsson@sofi.se

Maia Andréasson

Göteborgs universitet
Institutionen för svenska språket
Box 200
405 30 Göteborg
maia.andreasson@svenska.gu.se